

DE POLDER ARKEMHEEN

M. F. MÖRZER BRUIJNS.

Afdeling Natuurbescherming en Landschap van het Staatsbosbeheer.

De Polder Arkemheen is te vinden in de gemeente Nijkerk. Het is de polder die zich uitstrekt vlak achter de „Zuiderzeedijk” tussen het kanaal van de haven naar Nijkerk en „de Laak”, de aloude grens tussen Gelderland en Utrecht. Zij bestaat uit honderden hectaren grasland en deze op zichzelf reeds respectabele oppervlakte wint nog aan uitgestrektheid, doordat ook de aangrenzende polders, zoals de Nijkerker Polder en het Ooster Waterschap op Hollands gebied bij Spakenburg en Bunschoten eveneens vrijwel uitsluitend uit grasland bestaan.

Alleen enkele door geboomte omgeven boerderijen onderbreken de eindeloosheid van het landschap. Aan de boerderij „Ark”, gelegen aan de voet van de Zuiderzeedijk ongeveer 800 meter westelijk van de Nijkerker haven, heeft de polder vermoedelijk zijn naam te danken. De graslanden van de polder Arkemheen zijn voor het merendeel aangepast aan relatief hoge grondwaterstanden, al behoren zij nog niet tot de vochtige tot drassige schraallanden, zoals die elders bv. van boezemlanden bekend zijn. De polder is anders wel een gebied, waar het van de zuidelijker gelegen hoge gronden toestromende water zich van nature verzamelt, zoals dat trouwens op vele plaatsen elders langs de Veluwekust van het IJsselmeer ook het geval is. De steeds gebruikte namen Rassenbeek, Eerste en Tweede Boeijegeersche beek, Kromme beek en Riesbeek, herinneren nog aan de tijd, dat het gebied natuurlijk afwaterde op de Zui-

derzee; nu zorgt een stoomgemaal voor het uitslaan van het overvloedige water.

Aan de binnenkant van de dijk bevinden zich een aantal kolken, met riet begroeide dijkgraten en drassige graslanden, die botanisch van belang zijn, omdat zich daarin nog een aantal zoutplanten hebben kunnen handhaven. In het brakke rietland komen nog voor Zeebies (*Scirpus maritimus*), Ruwe bies (*Scirpus tabernaemontani*), Heemst (*Althaea officinalis*) en Weidetorkruid (*Oenanthe lachenalii*), en in de brakke moerassige weiden planten zoals Ronde rus (*Juncus gerardi*), Strandzoutgras (*Triglochin maritima*), Engels gras (*Armeria maritima*), Zulte (*Aster tripolium*) en Zeeweegbree (*Plantago maritima*). De moerasjes worden deels ook gevormd door de gezelschappen van Koekeksbloem (*Coronaria flos-cuculi*) en Tweerijige zegge (*Carex disticha*) en door andere zeggegezelschappen.

Het is reeds lang bekend, dat het moerassige land onder langs de dijk ook voor de vogels van veel betekenis is, niet alleen voor de broedvogels onder de Kieviten, de Grutto's, de Tureluurs en de Kemphanen maar ook voor doortrekkende steltlopers, Goudplevieren en eenden. Men kan eigenlijk wel zeggen, dat de hele polder Arkemheen in dit opzicht, vergeleken bij andere polders een zeer bijzondere plaats inneemt. Wanneer men het gebied in de wintermaanden bezoekt valt dat niet zo op. Er vertoeven dan honderden Kapmeeuwen, Stormmeeuwen en Spreeuwen en tientallen Bonte en Zwarte kraaien. Er worden dan

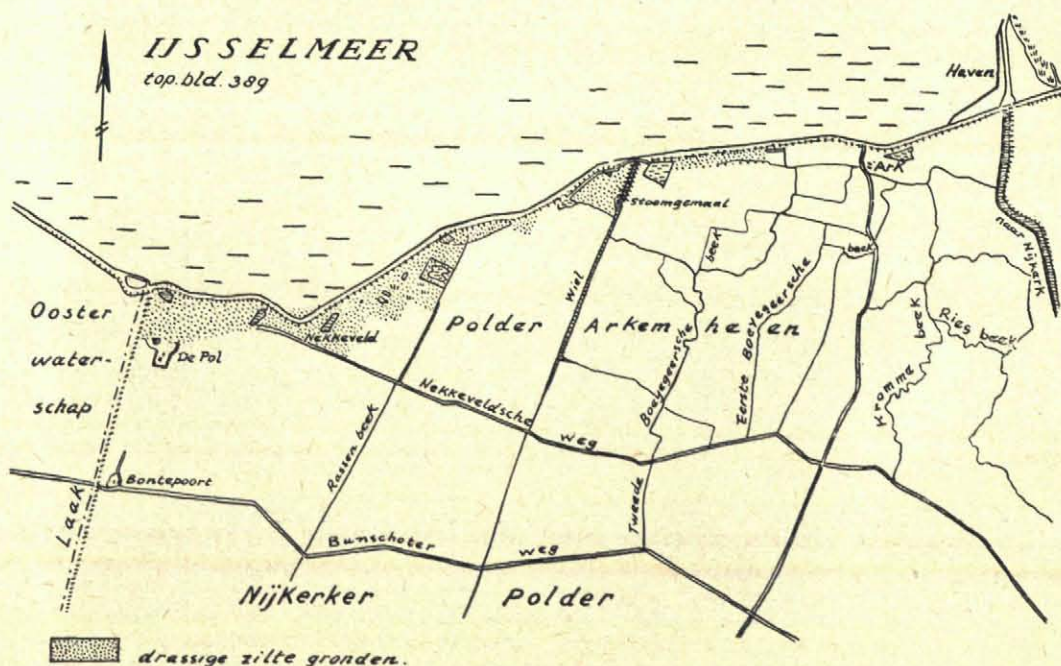

Fig. 1. De Polder Arkemheen met omgeving.

ook Torenvalk, Buizerd en Ruigpootbui-
zerd, Smelleken en een enkele Blauwe
kiekendief gezien. Blauwe reigers over-
winteren er, evenals troepen Kolganzen en
Rietganzen, die zich in deze uitgestrekte,
weinig ontsloten en daardoor rustige gras-
vlakten nog veilig voelen. Als er onraad
komt nemen de ganzen de wijk naar het
IJsselmeer, dat in die zelfde tijd de natuur-
liefhebber meer afwisseling biedt dan de
polder. Er pleisteren daar duizenden
Wilde eenden, Smienten, Brilduikers en
Toppereenden. Kleine wilde zwanen zijn
er trouwe gasten en Pijlstaarten, Kuif-
eenden, Tafeleenden, Wintertaling en
Slobeenden worden er ieder jaar waar-
genomen. De zaagbekken komen er min-
der geregeld. Maar er zijn waarnemingen
van Nonnetje, Middelste zaagbek en
Grote zaagbek o.a. uit de vorstperiode van
de winter 1953/'54. Futen, Geoorde futen,

Kuifduikers en Dodaarsjes passeren er op
de trek.

In Maart verandert het tafereel. Dan blijkt
welk een aantrekkingskracht de graslanden
van Arkemheen op de vogels uitoefenen.
Een bezoek aan de polder op 17 Maart
1954 bracht dit nog eens overtuigend aan
het licht. Ontelbare scharen Kieviten
fourageerden, gelijkelijk verdeeld over de
enorme grasvlakten, zover vanaf de Zui-
derzeedijk het oog reikte. De Kieviten
waren vergezeld door grotere en kleinere
troepen Goudplevieren. De aantallen
waren moeilijk te schatten, maar tellingen
verricht vanuit verschillende punten en op
momenten, dat overgierende straaljagers
de gehele vogelbevolking op de wieden
joeg, gaven aan, dat er op die dag ten-
minste 15000 Kieviten in de polder waren
en omstreeks 5000 Goudplevieren. Deze
aantallen zijn overweldigend en dat is te

danken aan de bijzondere geaardheid van de polder, die door de rust en de relatief hoge grondwaterstanden voor de weidevogels bijzonder gunstig is.

Er waren vroeger meer van dergelijke gebieden, bv. de polders ten westen van de Eem, maar de cultuurtechnische verbeteringen hebben op verschillende plaatsen een einde gemaakt aan de vogelparadijzen, al is gelukkig niet alles verdwenen.

Het was op 17 Maart nog niet bekeken met de Kieviten en de Goudplevieren. De Grutto's en de Kemphanen waren kort te voren weer teruggekeerd. Hun aantallen waren nog gering, slechts een honderdtal Grutto's en enkele Kemphanen, maar zij verlevendigden met enkele Tureluurs en Watersnippen het beeld. Er was een sterke

trek van Kieviten en Bonte kraaien, als tekenen van het naderende voorjaar, dat ook door de talloze zingende Veldleeuwen en Graspiepers ondubbelzinnig werd aangekondigd.

Er verschenen die dag nog tal van andere vogelsoorten op het appèl, maar het heeft geen zin hen allen te noemen. Men doet er beter aan zelf eens het rijwielpad te fietsen, dat over de kruin van de dijk van de haven van Nijkerk naar Spakenburg voert, dan kan men met eigen ogen van de schoonheid en de rijkdom van dit landschap genieten. En daarbij vormt zich vanzelf ook de wens, dat bij de in dit gebied op handen zijnde ruilverkaveling zoveel mogelijk van deze bijna ongeëvenaarde rijkdom gespaard moge blijven.

VARIATIE IN DE VOGELZANG AAN DE BINNENDUINRAND TE SCHOORL

(vervolg)

GRÉ VAN DER BAAN.

De zomervogels.

14. Tjiftjaf, *Phylloscopus collybita* (Vieill.). Met de aankomst van de Tjiftjaf doen de echte zomervogels hun intrede, en zo is het horen van de eerste Tjiftjaf, omstreeks de derde week van Maart, ieder jaar weer een feestelijke gebeurtenis. In het begin is hij nog niet een van de vroegste zangers, maar al gauw is hij tussen de 50 en 30 min. voor zonsopgang present en dan is hij practisch de hele dag niet „uit de aether", tot kort voor zonsopgang toe. Dit enthousiasme duurt tot ver in de zomer. Het is dan ook niet nodig de Tjiftjaf vroeg op de dag te inventariseren, vaak heb ik pas later op de dag de meeste zingende Tjiftjaffen geconstateerd.

Van een bepaalde top in de curve is dan ook geen sprake. De grootste aantallen vond ik in April.

15. Fitis, *Phylloscopus trochilus* (L.). Wat begintijd en verloop van de dagcurve betreft lijkt de Fitis veel op de Tjiftjaf; hij houdt echter vroeger in de zomer, zo omstreeks de langste dag, op met zingen, een sporadisch probeerseltje daargelaten. Evenals bij de Tjiftjaf kan men later op de dag, zelfs nog in de namiddag, de Fitis evengoed inventariseren als in de ochtenduren. Zowel bij Fitis als bij Tjiftjaf zijn de aantallen zingende vogels, die voor zonsopgang worden waargenomen, altijd veel lager dan die welke later op de dag gevonden worden.